

ΙΣΤΟΡΙΑ 35 ΑΙΩΝΩΝ



Ωραιόκαστρο

ΙΣΤΟΡΙΑ 35 ΑΙΩΝΩΝ

Γενική επιμέλεια:
Ευάγγελος Χεκίμογλου



Πρόλογος

Στα τελευταία χρόνια ο Δήμος Ωραιοκάστρου ανέπτυξε πολλές και ποικίλες δραστηριότητες, σε βαθμό και σε βάθος που θα ήταν άλλοτε αδιανόητα. Ταυτόχρονα, σημειώθηκε στην πόλη μας ζωνηρό ενδιαφέρον για το παρελθόν και την ιστορία των κατοίκων της περιοχής. Με στόχο την ανάδειξη της ταυτότητας της τοπικής μας κοινωνίας, ο Δήμος Ωραιοκάστρου ξεκίνησε το 2004 τη συλλογή αντικειμένων για την οργάνωση και τη σύσταση του πρώτου Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου Ωραιοκάστρου. Στα τέλη του 2007 αναθέσαμε μια συστηματική επιστημονική έρευνα που θα φώτιζε τον ιστορικό βίο του τόπου μας, σε δύο νέους επιστήμονες, την Κοινωνική Ανθρωπολόγο Μαρία Καραστεργίου και τον Ιστορικό Γιώργο Μαβίνη που εργάστηκαν με σεβασμό στην ιστορική αλήθεια και την τοπική μνήμη.

Καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της έρευνας έγινε η συλλογή, η καταγραφή και η τεκμηρίωση στοιχείων από τα αρχαιολογικά ευρήματα της περιοχής, οθωμανικά έγγραφα, περιοδικά κι εφημερίδες, ημερολόγια, συμβόλαια, αλληλογραφία, ταξιδιωτικές περιγραφές και την ιστοριογραφική βιβλιογραφία. Επίσης δημιουργήθηκε ένα αρχείο προφορικών μαρτυριών από βιντεοσκοπημένες και ηχογραφημένες συνεντεύξεις των ηλιχωμένων συμπολιτών μας.

Ευχαριστούμε όλους τους κατοίκους του Ωραιοκάστρου που αγάλιασαν με τόση αγάπη αυτήν την προσπάθεια και εμπιστεύτηκαν στο Δήμο προσωπικά αντικείμενα, έγγραφα, αλλά και αυτό το πλούσιο και σπάνιο φωτογραφικό υλικό, το μεγαλύτερο μέρος του οποίου προβάλλεται για πρώτη φορά σε αυτόν τον τόμο.

Καθώς το ενδιαφέρον για το παρελθόν αυτού του τόπου μεγάλωνε, αισθανθήκαμε την ανάγκη να αποκτήσουμε ένα βιβλίο ειδικά για το Ωραιοκάστρο, συνταγμένο από επαγγελματίες ιστοριογράφους και αρχαιολόγους, που να καλύπτει ολόκληρη την περίοδο για την οποία υπάρχουν αρχαιολογικά και ιστορικά τεκμήρια. Μια τέτοια προσπάθεια ασφαλώς δεν εξαντλεί την ιστορία του Ωραιοκάστρου. Αντίθετα, βάζει τα επιστημονικά θεμέλια για τη μελλοντική ανάπτυξή της.

Έτσι λοιπόν, με την 432/2009 απόφαση του, το δημοτικό συμβούλιο αποδέχθηκε τη σχετική πρότασή μας ότι «ένα τέτοιο βιβλίο θα ήταν πραγματικά χρήσιμο για τους νέους του Ωραιοκάστρου γιατί μέσα από τις σελίδες του θα γνωρίσουν τον τόπο τους, θα μάθουν την ιστορία του και θα παρακολουθήσουν την πορεία του στο χρόνο» και ότι θα έπρεπε να το γράψουν «ειδικοί επιστήμονες διαφόρων ειδικοτήτων – ο καθένας στον τομέα του».

Πρέπει να σημειώσουμε ότι οι τρεις ειδικοί ερευνητές και συγγραφείς του παρόντος τόμου, ο Δρ. Κ. Σουρέφ, η Δρ. Ε. Μαρκή και ο Δρ. Ευ. Χεχίμογλου, ακολούθησαν τους κανόνες της επιστήμης τους και μας παρουσίασαν ό, τι προέκυψε από αρχαιολογικά δεδομένα και γραπτά τεκμήρια, μετά από αυστηρή επιλογή. Γι' αυτό και ο τόμος αυτός έχει πολλά να προσφέρει στην ιστορία της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης.

Η χρονική περίοδος που εξετάζεται στο βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας καλύπτει 35 ολόκληρους αιώνες, μπροστά στους οποίους η εποχή μας μοιάζει σαν ένα μικρό παράθυρο σε ένα μεγάλο σπίτι. Είναι όμως η εποχή που εμείς ζούμε και εμείς οφείλουμε να δημιουργήσουμε τις δυνατότητες για το μέλλον. Και μια από τις δυνατότητες αυτές είναι η γνώση του παρελθόντος.

Η γνώση του παρελθόντος είναι η ισχυρή δύναμη για να κατακτήσουμε το μέλλον. Και εκείνο που μαθαίνει κανείς από το βιβλίο αυτό είναι ότι οι κάτοικοι του τόπου μας πάλεψαν σκληρά για να φτάσουμε στο σημείο που βρισκόμαστε σήμερα. Ακολουθώντας την παράδοσή τους, από όποιο σκαλοπάτι κι αν σταθούμε, από όποιο σημείο κι αν χρειαστεί, θα συνεχίσουμε να παλεύουμε για ένα καλύτερο μέλλον.

*Νικόλαος Μπάτος
Δήμαρχος Ωραιοκάστρου*



Εισαγωγή

Είναι αδύνατον μέσα σε ένα βιβλίο να καλυφθεί με πληρότητα η ιστορία ενός τόπου για χρονικό διάστημα 3.500 ετών. Γι' αυτό, ο παρών τόμος θα πρέπει να θεωρηθεί ως εισαγωγή στην ιστορία της περιοχής που καταλαμβάνει σήμερα ο Δήμος Ωραιοκάστρου και ταυτοχρόνως ως ένα επιστημονικό σχήμα για τη μελλοντική συμπλήρωση αυτής της ιστορίας.

Εκείνο που προσπαθήσαμε να κάνουμε, μαζί με τους δύο διαπρεπείς αρχαιολόγους που λαμπρύνουν με τη συνεργασία τους τον παρόντα τόμο, ήταν να εντοπίσουμε και να παραθέσουμε αρχαιολογικά και ιστοριογραφικά τεκμήρια αφενός για τους τόπους του σύγχρονου Ωραιοκάστρου αφετέρου για τις κοινωνίες που κατοίκησαν στους τόπους αυτούς, έστω και αν παραμένουν πολλά κενά ανάμεσα στις αναδυόμενες ειδήσεις.

Για τη συγγραφή του τόμου αντιμετωπίσαμε τις γνωστές μεθοδολογικές δυσκολίες που ανακύπτουν κατά την προσέγγιση της τοπικής ιστορίας. Για τους σύγχρονους κατοίκους του Δήμου Ωραιοκάστρου η έννοια του τόπου και του χρόνου δε χρειάζεται να εξηγηθεί. Γι' αυτούς ο *τόπος Ωραιοκάστρο* οριοθετείται εμπειρικά προς τους άλλους τόπους, το παρόν διαφοροποιείται αισθητηριακά από το παρελθόν. Δε συμβαίνει το ίδιο για τον αρχαιολόγο και τον ιστοριογράφο. Για μας, οι αισθήσεις δεν επαρκούν. Ο τόπος αποκτά ταυτότητα μέσα από τη σύνδεση προς το γενικό ιστορικό περιβάλλον και μέσα από τις διαφοροποιήσεις που είναι δυνατόν να εντοπίσουμε. Πρέπει να απαντήσουμε σε ερωτήματα όπως: πώς συνδέεται το Ωραιοκάστρο με την ευρύτερη περιοχή και σε τι διαφέρει από τους άλλους συνοικισμούς; Οφείλουμε να αναζητήσουμε το γενικό αλλά και το ειδικό, καθώς και τη μεταξύ τους σχέση. Ως ποιο σημείο όμως οι γενικές γνώσεις που συσσώρευσε η επιστήμη για την ευρύτερη περιοχή είναι οικείες για τον αναγνώστη που γνωρίζει ή φιλοδοξεί να γνωρίσει το σύγχρονο τοπικό περιβάλλον; Έπρεπε λοιπόν να ισορροπήσουμε ανάμεσα στον κίνδυνο να ξεφύγει η *αφήγηση του τοπικού* προς την εγκυκλοπαιδική παράθεση γενικών γνώσεων και στον κίνδυνο να κατατεθεί μια ειδική αφήγηση που θεωρεί — λανθασμένα — ως δεδομένες τις γνώσεις για το ευρύτερο περιβάλλον. Και η ισορροπία αυτή σήμανε ότι έπρεπε να αυτοπεριοριστούμε.

Έτσι, από την εξιστόρηση της σύγχρονης εποχής παραλείφθηκε κάθε αναφορά στις εκάστοτε πολιτικές εξελίξεις. Ο αναγνώστης, επί παραδείγματι, δε θα βρει αναφορές στην εκλογική συμπεριφορά των κατοίκων του Ωραιοκάστρου ή τις πολιτικές δραστηριότητές τους ούτε πληροφορίες για το Ωραιοκάστρο ως πεδίο στρατιωτικών δράσεων και μαχών. Η επιλογή αυτή ήταν αναγκαστική. Αν έπρεπε να συζητήσουμε για το τι συνέβη στο Νταούντ Μπαλί/ Ωραιοκάστρο από την οπτική της διεθνούς και της ελληνικής πολιτικής ζωής, θα ήμασταν υποχρεωμένοι να παραθέσουμε εκτενείς επεξηγήσεις σε μια σειρά από τεράστια ζητήματα, που θα μας απομάκρυναν συνεχώς από το τοπικό στοιχείο. Το γεγονός ότι κανείς από τους συγγραφείς δεν είχε βιωματική σχέση με το Ωραιοκάστρο μας επέτρεψε να τηρήσουμε τις απαραίτητες συναισθηματικές αποστάσεις, ώστε να συγκρίνουμε — συχνά σιωπηρά — τα ευρήματά μας με τα ευρήματα άλλων τόπων που έχουμε μελετήσει.

Ειδικά σε ό,τι αφορά τη σύγχρονη περίοδο, ο χαρακτηρισμός της παρούσας μελέτης ως εισαγωγής είναι απολύτως ακριβής. Μετά το πέρας της εργασίας του, ο συγγραφέας διακατέχεται και ο ίδιος από πολλά αναπάντητα ερωτήματα. Ασφαλώς, λοιπόν, θα έχει ερωτήματα και ο αναγνώστης. Η φύση του αρχαιολογικού υλικού που χρησιμοποιήθηκε, δηλαδή τα πρακτικά των κοινοτικών και δημοτικών συμβουλίων, οδηγεί σε ελλειπτικές περιγραφές της —πολύ πιο σύνθετης— πραγματικότητας. Σπανίως τα πρακτικά αποδίδουν τις εντάσεις, σπανιότερα αποκαλύπτουν πραγματικούς στόχους και σκοπιμότητες. Πρόκειται για υπηρεσιακά έγγραφα, με συγκεκριμένο διαδικαστικό σκοπό, τα οποία δε συντάχθηκαν για να λύσουν τις απορίες του σημερινού αναγνώστη, αλλά για να καλύψουν τις αντιθέσεις της εποχής τους. Στη σύνθεση του ψηφιδωτού, λοιπόν, όταν το γενικό σχέδιο μας είναι άγνωστο, αναπόφευκτα δημιουργούνται κενά, στρεβλώσεις και απώλειες της κλίμακας (το μικρό μπορεί να φανεί μεγάλο και το αντίθετο).

Ο κόπος όλων μας θα καρποφορήσει, αν βοηθήσει τους κατοίκους του Ωραιοκάστρου — αλλά και της ευρύτερης περιοχής — να αποκτήσουν μια γενική εικόνα για τη μακρά ιστορία του τόπου όπου κατοικούν και αν ο παρών τόμος αποτελέσει το έναυσμα για νέες, στοχευμένες επιστημονικές προσεγγίσεις τόσο της περιοχής που καλύπτει σήμερα ο Δήμος Ωραιοκάστρου όσο και των γύρω τόπων. Η λειτουργία Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου θα βοηθήσει ασφαλώς προς την κατεύθυνση αυτή. Η ιστοριογραφία αποτελεί μια ανοικτή διαδικασία. Η ιστορία δε γράφεται άπαξ διά παντός. Η ιστορία δεν τελειώνει. Τρέφεται από την εύρεση νέων πηγών και νέων μεθόδων. Αναθεωρείται, μεταβάλλεται και έτσι μόνο προχωρεί. Οι προφορικές πηγές — μέσα από τις συνεντεύξεις που συγκεντρώθηκαν για το Μουσείο και όταν αυτές αναλυθούν — θα έρθουν να αμφισβητήσουν την εγκυρότητα των αρχαιολογικών πηγών και ο ερευνητής κάθε ειδικού ερωτήματος θα έχει την ευκαιρία να αλλάξει — και γιατί όχι, να ανατρέψει; — το περιεχόμενο των σελίδων που ακολουθούν.

